

Верховний
Суд

Недійсність правочинів із земельними ділянками: практика Верховного Суду

09 листопада 2021 року

Верховний
Суд

Презумпція правомірності правочину

Постанова ВП ВС від 14.11.2018 року
у справі № 2-383/2010 (провадження № 14-308цс18)

Стаття 204 ЦК України закріплює презумпцію правомірності правочину. Ця презумпція означає, що вчинений правочин вважається правомірним, тобто таким, що породжує, змінює або припиняє цивільні права й обов'язки, доки ця презумпція не буде спростована, зокрема, на підставі рішення суду, яке набрало законної сили. У разі неспростування презумпції правомірності договору всі права, набуті сторонами правочину за ним, повинні безперешкодно здійснюватися, а обов'язки, що виникли внаслідок укладення договору, підлягають виконанню.

Верховний
Суд

Спростування презумпції правомірності правочину

Постанова КЦС ВС від 28.07.2021 у справі № 759/24061/19

Спростування презумпції правомірності правочину відбувається тоді:

- коли недійсність правочину прямо встановлена законом (тобто має місце його нікчемність);
- якщо він визнаний судом недійсним, тобто існує рішення суду, яке набрало законної сили (тобто оспорюваний правочин визнаний судом недійсним).

Верховний
Суд

Недійсність як приватно-правова категорія

Постанова ОП КЦС ВС від 05 вересня 2019 року у справі № 638/2304/17
(провадження № 61-2417сво19)

Недійсність договору як приватно-правова категорія, покликана не допускати або присікати порушення цивільних прав та інтересів або ж їх відновлювати. По своїй суті ініціювання спору про недійсність договору не для захисту цивільних прав та інтересів є недопустимим.

Завданням цивільного судочинства є саме ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Такий захист можливий за умови, що права, свободи чи інтереси власне порушені, а учасники цивільного обороту використовують цивільне судочинство для такого захисту.

Верховний
Суд

Недійсність як приватно-правова категорія

Постанова ОП КЦС ВС від 05 вересня 2019 року у справі № 638/2304/17
(провадження № 61-2417сво19)

Приватно-правовий інструментарій (зокрема, ініціювання спору про недійсність договору не для захисту цивільних прав та інтересів) не повинен використовуватися учасниками цивільного обороту для невиконання публічних обов'язків, звільнення майна з під арешту в публічних відносинах або створення преюдиційного рішення суду для публічних відносин.

Верховний
Суд

Застосування недійсності як способу захисту / негаційний позов

Постанова ВП ВС від 10 квітня 2019 року
у справі № 463/5896/14-ц (провадження № 14-90цс19)

Цивільне право чи інтерес мають бути захищені судом у належний спосіб, який є ефективним. Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається (абзац перший частини другої статті 215 ЦК України). Якщо недійсність певного правочину встановлена законом, тобто якщо цей правочин нікчемний, позовна вимога про визнання його нікчемним не є належним способом захисту права чи інтересу позивача. За наявності спору щодо правових наслідків недійсного правочину, одна зі сторін якого чи інша заінтересована особа вважає його нікчемним, суд перевіряє відповідні доводи та у мотивувальній частині судового рішення, застосувавши відповідні положення норм матеріального права, підтверджує чи спростовує обставину нікчемності правочину.

Верховний
Суд

Застосування недійсності як способу захисту / негаційний позов

Постанова ВП ВС від 04 червня 2019 року
у справі № 916/3156/17 (провадження № 12-304гс18)

Визнання нікчемного правочину недійсним за вимогою його сторони не є належним способом захисту прав, оскільки не призведе до реального відновлення порушених прав позивача, адже нікчемний правочин є недійсним у силу закону. За наявності спору щодо правових наслідків недійсного правочину, одна зі сторін якого чи інша заінтересована особа вважає його нікчемним, суд перевіряє відповідні доводи та в мотивувальній частині судового рішення, застосувавши відповідні положення норм матеріального права, підтверджує чи спростовує обставину нікчемності правочину.

Верховний
Суд

Тлумачення правочину на користь дійсності

Постанова КЦС ВС від 10 березня 2021 року у справі № 607/11746/17

З урахуванням принципів цивільного права, зокрема, добросовісності, справедливості та розумності, сумніви щодо дійсності, чинності та виконуваності договору (правочину) повинні тлумачитися судом на користь його дійсності, чинності та виконуваності.

Верховний
Суд

Належний відповідач у спрах про недійсність правочину

Постанова ВП ВС від 05.06.2018 року в справі № 910/856/17

Набуття майна за результатами електронних торгів є особливим видом договору купівлі-продажу, за яким власником відчужуваного майна є боржник, а продавцями, які мають право примусового продажу такого майна, є державна виконавча служба та організатор електронних торгів. Покупцем відповідно є переможець електронних торгів.

Ухвалюючи судові рішення у справі про визнання недійсним правочину, укладеного за результатами проведення електронних торгів, порушеної за позовом учасника електронних торгів, в якості відповідачів мають залучатись всі сторони правочину - державна виконавча служба, організатор електронних торгів і переможець таких торгів. Якщо набувачем (переможцем електронних торгів) є фізична особа, справа підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Верховний
Суд

Належний відповідач у справах про недійсність правочину

Постанова КЦС ВС від 30.07.2020 року у справа № 664/1893/17

У справі за позовом сторони, від імені якої договір (додаткову угоду) вчиняв представник, про визнання недійсним договору (додаткової угоди), належним відповідачем є інша сторона оспорюваного договору (додаткової угоди), а не представник.

Верховний
Суд

На який момент правочин має відповідати вимогам?!

Постанова ВС від 24.04.2020 у справі № 522/25151/14-ц

Підстава недійсності правочину (оспорюваності чи нікчемності) має існувати в момент вчинення правочину.

Верховний
Суд

Застосування недійсності правочину як способу захисту

Постанова ДП КЦС ВС від 17.06.2021 в справі № 761/12692/17

Для визнання судом оспорюваного правочину недійсним необхідним є:

- пред'явлення позову однією із сторін правочину або іншою заінтересованою особою;
- наявність підстав для оспорення правочину;
- встановлення, чи порушується (не визнається або оспорується) суб'єктивне цивільне право або інтерес особи, яка звернулася до суду.

Як наявність підстав для визнання оспорюваного правочину недійсним, так і порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу особи, яка звернулася до суду, має встановлюватися саме на момент вчинення оспорюваного правочину.

Верховний
Суд

Яким вимогам має відповідати зміст правочин?!

Постанова КЦС ВС від 11.06.2020 у справі № 281/129/17

Під змістом правочину розуміється сукупність умов, викладених в ньому. Зміст правочину, в першу чергу, має відповідати вимогам актів цивільного законодавства, перелічених в статті 4 ЦК України. Втім, більшість законодавчих актів носять комплексний характер, і в них поряд із цивільно-правовими можуть міститися норми різноманітної галузевої приналежності. За такої ситуації необхідно вести мову про те, що зміст правочину має не суперечити вимогам, встановленим у цивільно-правовій нормі, хоча б вона містилася в будь-якому нормативно-правовому акті, а не лише акті цивільного законодавства. Під вимогами, яким не повинен суперечити правочин, мають розумітися ті правила, що містяться в імперативних нормах.

Верховний
Суд

Яким вимогам має відповідати зміст правочин?!

Постанова КЦС ВС від 30.09.2020 у справі № 559/1605/18

Тлумачення пункту 3 статті 3, статті 627 ЦК України свідчить, що свобода договору має декілька складових. Зокрема, свобода укладання договору; у виборі контрагента, виду договору, визначенні умов договору, форми договору. При реалізації принципу свободи договору слід враховувати вимоги ЦК України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, розумності та справедливості. Тобто законодавець, закріплюючи принцип свободи договору, встановив і його обмеження. Причому останні є одночасно й межами саморегулювання.

Верховний
Суд

Яким вимогам має відповідати зміст правочин?!

Постанова КЦС ВС від 30.09.2020 у справі № 559/1605/18

Вони передбачені в абзаці 2 частини третьої статті 6 ЦК України, згідно з якою сторони не можуть відступати від положень актів цивільного законодавства в разі існування однієї з таких підстав: наявності в акті цивільного законодавства прямої вказівки про неможливість сторін відступати від його імперативного положення (наприклад, згідно частини п'ятої статті 576 ЦК України предметом застави не можуть бути вимоги, які мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких заборонена законом); якщо зі змісту акту цивільного законодавства випливає обов'язковість його положень, яка може мати вигляд вказівки в акті цивільного законодавства на нікчемний характер відступу від його положень, або виражатися за допомогою інших правових засобів (наприклад, таким буде припис абзацу 2 частини першої статті 739 ЦК України, що умова договору, відповідно до якої платник безстрокової ренти не може відмовитися від договору ренти, є нікчемною); якщо це впливає із суті відносин між сторонами. Ця підстава не є логічним закінченням абзацу 2 частини третьої статті 6 ЦК. Такі міркування зумовлені тим, що стаття 6 ЦК України присвячена регулюванню співвідношення актів цивільного законодавства й договору, а не їх кореляції із сутністю відносин між сторонами. Адже сутність цих відносин полягає в їх договірному характері. Тому її застосування фактично можливе тільки за наявності будь-якої з двох попередніх підстав, тобто прямої вказівки, або ж якщо обов'язковість положень акту цивільного законодавства слідує з його змісту.

Верховний
Суд

Яким вимогам має відповідати зміст правочин?!

Постанова КЦС ВС від 11.11.2020 по справі № 591/3176/17

Недопустимим є встановлення неустойки (штрафу чи пені) за правомірну відмову від виконання зобов'язання або односторонню відмову від договору. У справі, що переглядається: у оспорюваному пункті 2.6 фактично передбачено штраф за односторонню відмову від договору; оспорюваний пункт 2.6 суперечить сутності неустойки, оскільки її встановлення не допускається за правомірну відмову від виконання зобов'язання або односторонню відмову від договору. Тобто обов'язковість положень акту цивільного законодавства слідує з його змісту.

Верховний
Суд

Яким вимогам має відповідати зміст правочин?!

Постанова ВП ВС від 25.05.2021 у справі № 522/9893/17

85. Посилання на вимоги статті 13-1 Закону України «Про нотаріат», пункту 2 глави 1 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусом України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 року № 296/5, є недоречним виходячи з такого.

86. По-перше, наведені нормативно-правові акти не є актами цивільного законодавства у розумінні статті 4, частини першої статті 203 ЦК України.

87. По-друге, недотримання і порушення правових норм, що в них містяться, не може нести будь-яких негативних наслідків для особи, яка такого порушення не вчиняла, оскільки таке застосування норм права було б порушенням принципу розумності, добросовісності та справедливості (стаття 3 ЦК України).

Верховний
Суд

«Недійсність договору» & «розірвання договору»

Постанова КЦС ВС від 22 червня 2020 року в справі № 177/1942/16-ц

Тлумачення статей 215, 216 ЦК України та статей 651 – 653 ЦК України свідчить, що законодавець розмежовує конструкції «недійсність договору» та «розірвання договору», як за підставами, так і за своїми правовими наслідками. Наявність підстав для визнання договору недійсним має встановлюватися судом на момент його укладення. Тобто, недійсність договору має існувати в момент його укладення, а не в результаті невиконання чи неналежного виконання зобов'язань, що виникли на підставі укладеного договору. Невиконання чи неналежне виконання зобов'язань, що виникли на підставі оспорюваного договору оспорюваного договору не є підставою для його визнання недійсним.

Верховний
Суд

Недійсність розірваного договору

Постанова ВП ВС від 27 листопада 2018 року у справі № 905/1227/17
(провадження № 12-112гс18)

Розірвання сторонами договору, виконаного повністю або частково, не позбавляє сторін права на звернення до суду з позовом про визнання такого договору недійсним.

Верховний
Суд

Що визнається недійсним?

Постанова ВП ВС від 14 листопада 2018 року
у справі № 161/3245/15-ц (провадження № 14-321цс18)

Недійсним можна визнати лише договір як правочин, і така вимога може бути заявлена як однією зі сторін, так і іншою заінтересованою особою, права та законні інтереси якої порушено вчиненням правочину. Договір як документ, а також дублікат чи копії такого документу не можуть бути визнані недійсними.

Верховний
Суд

Форма правочину та її недотримання?!

У разі, якщо правочин вчинений без дотримання вимог щодо його форми він може кваліфікуватися як:

- (а) нікчемний, у випадку якщо встановлений такий наслідок недотримання письмової форми на рівні закону (наприклад, ч. 2 ст. 1055, ч. 1 ст. 1257 ЦК);
- (б) неукладений (невчинений) в тому разі, коли недійсність за недотримання вимог щодо форми не встановлено, але відповідний договір повинен вчинятися в письмовій формі і сторона правочину не виявляла свою волю для вчинення правочину (наприклад, не підписала правочин);
- (в) вчинений, але заперечення однією із сторін факту вчинення правочину або оспорювання окремих його частин може доводитися письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами. Рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків (абз. 2 ч. 1 ст. 218 ЦК).

Верховний
Суд

Недійсний правочин & невчинений правочин?!

Постанова ВП ВС від 16.06.2020
у справі № 145/2047/16-ц

Підпис є невід'ємним елементом, реквізитом письмової форми договору, а наявність підписів має підтверджувати наміри та волевиявлення учасників правочину, а також забезпечувати їх ідентифікацію.

Правочин, який не вчинено (договір, який не укладено), не може бути визнаний недійсним. Наслідки недійсності правочину також не застосовуються до правочину, який не вчинено

Верховний
Суд

Недійсний правочин & невчинений правочин?!

Ухвала ВП ВС від 08.06.2021 у справі № 227/3760/19-ц

На переконання колегії суддів, позов про визнання договору недійсним з підстав, що підпис сторони в ньому є підробленим та, відповідно, застосування наслідків недійсності правочину, передбачених у статті 216 ЦК України, є належним та ефективним способом захисту порушеного права власності позивача в цій справі, тому вважала наявними підстави для передачі цієї справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду для відступлення від висновку (уточнення), викладеного в постанові Великої Палати Верховного Суду від 16 червня 2020 року у справі № 145/2047/16-ц (провадження № 14-499цс19).

Верховний
Суд

Кредитний договір не підписаний?!

Постанова КЦС ВС від 10 березня 2021 року
у справі № 688/3874/18 (провадження № 61-18438св20)

Кредитний договір, укладений з недодержанням письмової форми, є нікчемним (частина друга статті 1055 ЦК України).

Правовим наслідком недодержання письмової форми кредитного договору є його нікчемність.

З урахуванням того, що у справі, яка переглядається, встановлено, що позивач не підписував кредитний договір і недійсність кредитного договору у випадку недодержання письмової форми встановлена законом та цей договір є нікчемним, то судові рішення підлягають зміні, адже позовна вимога про визнання його недійсним не є належним способом захисту прав і в задоволенні позову потрібно було відмовити з цієї підстави. Проте суди зробили правильний висновок про відмову у задоволенні позову.

Верховний
Суд

Правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання, вчинений із недодержанням письмової форми, є нікчемним (частина друга статті 547 ЦК України)

Постанова КЦС ВС від 26.05.2021 у справі № 552/6884/19

Правовим наслідком недодержання письмової форми правочину про забезпечення виконання зобов'язання є його нікчемність.

Суди попередніх інстанцій встановили, що підпис від імені ОСОБА_1 у договорі поруки 07 квітня 2004 року № НАН2А000140153 виконано не ОСОБА_1, а іншою особою.

При цьому врахували конкретні обставини справи, процесуальну поведінку представників відповідача, зокрема, щодо ненадання оригіналу оспорюваного договору, дійшли обґрунтованого висновку про те, що вказані дії відповідача свідчать про ухилення від надання суду оригіналу договору поруки (необхідного для подальшого призначення та проведення експертизи), що унеможливило призначення та проведення почеркознавчої експертизи судом, яка, в даному випадку, має визначальне значення для встановлення обставин справи

За таких обставин, колегія суддів вважає за необхідне відмовити

в задоволенні позову з підстав необґрунтованості позовних вимог, у зв'язку з обранням позивачем неналежного способу захисту права, оскільки договір поруки від 07 квітня 2007 року № НАН2А000140153, сторонами якого зазначені АТ КБ «ПриватБанк» та ОСОБА_1, є недійсним у силу закону (нікчемним), і не підлягає визнанню недійсним у судовому порядку.

Зазначене не перешкоджає позивачу звернутися до суду на вказаних підставах з позовом за захистом своїх прав про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину, що відповідатиме змісту відносин, що виникли між сторонами.

Верховний
Суд

Недійсність правочину, згода подружжя і добросовісність

Постанова ВП ВС від 25.05.2021 у справі № 752/4995/17

Презумпція розпорядження спільним майном одним з подружжя за згодою другого з подружжя встановлена саме на користь добросовісного набувача прав на таке майно. Тому укладення одним з подружжя договору щодо розпорядження спільним майном без згоди другого з подружжя **може бути підставою для визнання такого договору недійсним лише в тому разі, якщо суд встановить, що третя особа (контрагент за таким договором) діяла недобросовісно**, зокрема знала чи за обставинами справи не могла не знати про те, що майно належить подружжю на праві спільної сумісної власності і що той з подружжя, хто укладає договір, не отримав згоди на це другого з подружжя.

Верховний
Суд

Позовна давність і rescisорний позов

Постанова КЦС ВС від 14 березня 2018 року у справі № 464/5089/15

Тлумачення частини першої та п'ятої статті 261 ЦК свідчить, що потрібно розрізняти початок перебігу позовної давності залежно від виду позовних вимог. Вимога про визнання правочину недійсним відрізняється від вимоги про виконання зобов'язання не лише по суті, а й моментом виникнення права на захист. Для вимоги про визнання правочину недійсним перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалась, або могла довідатись про вчинення цього правочину. Натомість для вимоги про виконання зобов'язання початок перебігу позовної давності обумовлюється виникненням у кредитора права на вимогу від боржника виконання зобов'язання. **Тому положення частини п'ятої статті 261 ЦК застосовуються до вимог про виконання зобов'язання, а не до вимог про визнання правочину недійсним.**

Верховний
Суд

Початок перебігу позовної давності за вимогою про застосування наслідків нікчемного правочину

Постанова КЦС ВС від 24.02.2021 у справі № 405/1018/17

Перебіг позовної давності за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину починається **від дня, коли почалося його виконання** (частина третя статті 261 ЦК України).

Аналіз частини третьої статті 261 ЦК України свідчить, що перебіг позовної давності пов'язується саме з початком виконання нікчемного правочину, незалежно від того, чи був такий нікчемний правочин виконано повністю і яка зі сторін здійснила виконання. Причому такий початок перебігу стосується будь-яких наслідків нікчемного правочину.

Верховний
Суд

Фраудаторність від Юстиніана

ЗаконБізнес

Фраудаторність від Юстиніана

Чому дарувати квартиру матері недобросовісно й коли відбувається «зцілення» нотаріального посвідчення договору?

№28 (1534) 10.07–16.07.2021

ВАСИЛЬ КРАТ, К.Ю.Н., ДОЦЕНТ,
СУДДЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

7811

7811

Fraus creditorum з римського права перекочував до українського правосуддя у формі фраудаторних правочинів. А визначитись із класифікацією таких правочинів допоміг своїми постановами Верховний Суд.

Верховний
Суд

Гра з правочинами: за допомогою яких дій боржник намагається унеможливити повернення боргу

У чинному Цивільному кодексі України недобросовісна поведінка боржників, які в будь-який спосіб намагаються уникнути виконання своїх грошових зобов'язань, отримала належну оцінку. Зокрема, приділено увагу улюбленому способу боржників сховатися від боргів – укладенню фіктивних правочинів. Такі правочини згідно із вимогами статті 234 ЦК України визнаються судом недійсними.

Проте, за останні три роки судова практика значно розширила ознаки недійсності, виділивши в окрему категорію так звані «франдаторні правочини». Що це таке, чим вони відрізняються від фіктивних договорів, і які правові позиції з цього приводу сформулювала судова практика – про це видання «Борг.Експерт» запитало у судді Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Василя Крата:

– Не можна сказати, що тільки за допомогою фіктивних правочинів позичальники унеможливають звернення стягнення на майно боржника.

https://borgexpert.com/stiahnennia-borhiv/sudova-praktyka/hra-z-pravochnamy-za-dopomohoiu-iakykh-dij-borzhnyk-namahaietsia-unemozhlyvyty-povernennia-borhu?fbclid=IwAR01I3R-8b1m7TPqXIYdQiRy1m2zSXYyhjNKqkZ5_BVQlaUWahMSyWvm2Mg

Верховний
Суд

Фраудаторні правочини

Постанова ВП ВС від 03 липня 2019 року
у справі № 369/11268/16-ц (провадження № 14-260цс19)

Позивач вправі звернутися до суду із позовом про визнання договору недійсним, як такого, що направлений на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (пункт 6 статті 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (частина третя статті 13 ЦК України), та послатися на спеціальну норму, що передбачає підставу визнання правочину недійсним, якою може бути як підстава, передбачена статтею 234 ЦК України, так і інша, наприклад, підстава, передбачена статтею 228 ЦК України.

Верховний
Суд

Договір дарування як фраздаторний

Постанова КЦС ВС від 24.07.2019 по справі № 405/1820/17

Цивільно-правовий договір (в тому числі й договір дарування) не може використовуватися учасниками цивільних відносин для уникнення сплати боргу або виконання судового рішення (в тому числі, вироку).

Боржник (дарувальник), який відчужує майно на підставі безвідплатного договору на користь своєї матері після пред`явлення до нього позову банку про стягнення заборгованості, діє очевидно недобросовісно та зловживає правами стосовно кредитора, оскільки уклав договір дарування, який порушує майнові інтереси кредитора і направлений на недопущення звернення стягнення на майно боржника. Тому правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які хоч і не порушують конкретних імперативних норм, але є очевидно недобросовісними та зводяться до зловживання правом.

Верховний
Суд

Договір купівлі-продажу як фраздаторний

Постанова КЦС ВС від 07.10.2020 по справі № 755/17944/18

Договором, що вчиняється на шкоду кредиторам (фраздаторним договором), може бути як оплатний, так і безоплатний договір.

Застосування конструкції «фраздаторності» при оплатному цивільно-правовому договорі має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, що дозволяють кваліфікувати оплатний договір як такий, що вчинений на шкоду кредитору. До таких обставин, зокрема, відноситься:

- момент укладення договору; контрагент з яким боржник вчиняє оспорюваний договір (наприклад, родич боржника, пасинок боржника, пов`язана чи афілійована юридична особа);
- ціна (ринкова/неринкова), наявність/відсутність оплати ціни контрагентом боржника

Верховний
Суд

Договір купівлі-продажу як фраздаторний

Постанова КЦС ВС від 19.05.2021 у справі № 693/624/19

Очевидно, що учасники цивільних відносин (сторони оспорюваних договорів купівлі-продажу) «вживали право на зло», оскільки цивільно-правовий інструментарій (оспорювані договори купівлі-продажу) використовувався учасниками для недопущення звернення стягнення на майно боржника;

встановлені судами обставини, дозволяють зробити висновок, що оспорювані договори купівлі продажу є фраздаторними, тобто вчиненими на шкоду кредитору;

до обставин, які дозволяють кваліфікувати оспорювані договори як фраздаторні відноситься: момент вчинення договорів (30 квітня 2016 року та 11 травня 2016 року, тобто після відкриття провадження, відмови в забезпеченні позову і до першого судового засідання в справі № 439/506/16-ц);

контрагент з яким боржник вчинив оспорювані договори (ТОВ «Автобастіон» вчинило оспорювані договори купівлі-продажу з ОСОБА_2 , який був учасником ТОВ «Автобастіон» на момент їх вчинення);

ціна в оспорюваних договорах купівлі-продажу (транспортний засіб марки DAF, модель FA 95.430, 2005 року випуску, тип ТЗ сідловий тягач - Е, чорного кольору, шасі № НОМЕР_5 , за ціною, яка складає 15 000 грн; транспортний засіб марки DAF, модель FA 95.430, 2005 року випуску, тип ТЗ сідловий тягач - Е, червоного кольору, шасі № НОМЕР_6 , за ціною, яка складає 100 грн; транспортний засіб марки SCHMITZ, модель SKI 24, 1999 року випуску, тип ТЗ причіп фургон ізотерм-Е, сірого кольору, шасі № НОМЕР_8 , за ціною, яка складає 100 грн);

Верховний
Суд

Можливість визнавати недійсним правочин, який вже рішенням суду визнано дійсним

Постанова КЦС ВС від 18.11.2020 по справі № 569/6427/16-ц

Рішення суду про визнання договору дійсним при недодержанні сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору «зцілює» тільки таку ваду як відсутність нотаріального посвідчення договору. І, відповідно, не виключається визнання договору недійсним, який був визнаний дійсним внаслідок відсутності його нотаріального посвідчення, як такого, що вчинений на шкоду кредитору (франдаторний договір). Приватно-правовий інструментарій (зокрема, визнання договору дійсним внаслідок відсутності його нотаріального посвідчення) не повинен використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) або виконання судового рішення про стягнення боргу (коштів, збитків, шкоди), що набрало законної сили.

Верховний
Суд

Односторонній правочин як фраздаторний

Постанова КЦС ВС від 24 лютого 2021 року у справі № 757/33392/16

Правочином, що вчиняється на шкоду кредиторам (фраздаторним правочином), може бути як односторонній, так і двосторонній чи багатосторонній правочин. Застосування конструкції «фраздаторності» при односторонньому правочинові має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, що дозволяють кваліфікувати односторонній правочин як такий, що вчинений на шкоду кредитору. До таких обставин, зокрема, відноситься те, що **внаслідок вчинення одностороннього правочину відбувається унеможливлення звернення стягнення на майно боржника чи зменшується обсяг майна.**

Верховний
Суд

Правові наслідки недійсності правочину

Постанова КЦС ВС від 21.04.2021 у справі № 552/6997/19

Тлумачення статті 216 ЦК України свідчить, що слід відмежовувати правові наслідки недійсності правочину і правові наслідки виконання недійсного правочину; до правових наслідків недійсності правочину належить те, що він не створює юридичних наслідків. Окрім цього якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною; правові наслідки виконання двостороннього недійсного правочину охоплюють собою двосторонню реституцію; законом можуть бути встановлені особливі умови застосування наслідків визначених в статті 216 ЦК або особливі правові наслідки окремих видів недійсних правочинів. Наприклад, особливим правовим наслідком недійсного заповіту при їх множинності може бути відновлення чинності попереднього заповіту (частина четверта статті 1254 ЦК України). Тобто законодавець лише в окремих випадках передбачає таку конструкцію як відновлення чинності правочину.

Верховний
Суд

Правові наслідки недійсності правочину

Постанова КЦС ВС від 27.11.2019 року в справі № 396/29/17

Системне тлумачення абзацу 1 частини першої статті 216 ЦК України та пункту 1 частини третьої статті 1212 ЦК України свідчить, що:

- (а) законодавець не передбачив можливість здійснення односторонньої реституції;
- (б) правила абзацу 1 частини першої статті 216 ЦК України застосовуються тоді, коли відбувається саме двостороння реституція;
- (в) в тому разі, коли тільки одна із сторін недійсного правочину здійснила його виконання, то для повернення виконаного підлягають застосуванню положення глави 83 ЦК України

Верховний
Суд

Конвалідація

Постанова КЦС ВС від 18.08.2021 в справі № 305/1468/16-ц

Визнання дійсним дво- чи багатостороннього правочину (конвалідація) на підставі частини другої статті 218 ЦК України норми допускається тільки для нікчемних правочинів (тобто для яких недотримання письмової форми без нотаріального посвідчення зумовлює їх нікчемність). Конвалідація, згідно частини другої статті 218 ЦК України, можлива за наявності таких умов: 1) вчинення однією стороною правочину дії, зокрема спрямованої на виконання правочину; 2) підтвердження вчинення цієї дії іншою стороною, зокрема шляхом прийняття виконання. Визнання дійсним дво- чи багатостороннього правочину (конвалідація) на підставі частини другої статті 218 ЦК України є окремим способом захисту і висновок суду про визнання дійсним має міститися і як в мотивувальній, так і в резолютивній частині судового рішення.

Верховний
Суд

Конвалідація

Постанова КЦС ВС від 18.08.2021 в справі № 305/1468/16-ц

Визнання дійсним договору (конвалідація) на підставі частини другої статті 220 ЦК України допускається тільки для нікчемних правочинів (тобто для яких недотримання письмової форми пов'язується саме з відсутністю нотаріального посвідчення і це зумовлює їх нікчемність). Конвалідація, згідно частини другої статті 220 ЦК України, можлива за наявності таких умов: досягнення між сторонами згоди щодо усіх істотних умов договору; наявність письмових доказів досягнення домовленості щодо всіх істотних умов договору; повне або часткове виконання договору; ухилення однією зі сторін від його нотаріального посвідчення. Визнання договору (конвалідація) на підставі частини другої статті 220 ЦК України є окремим способом захисту і висновок суду про визнання дійсним має міститися і як в мотивувальній, так і в резолютивній частині судового рішення.

Верховний
Суд

Коли суд самостійно застосовує наслідки недійсності правочину

Постанова КЦС ВС від 30 жовтня 2019 року у справі № 320/2617/17

У абзаці 2 частини п'ятої статті 216 ЦК України передбачено, що суд може застосувати наслідки недійсності нікчемного правочину з власної ініціативи.

Тлумачення абзацу 2 частини п'ятої статті 216 ЦК України свідчить, що суду надається можливість самостійно застосувати правові наслідки недійсності тільки нікчемного правочину.

Верховний
Суд

Договір як регулятор недійсності/наслідків недійсності

Постанова ОП КЦС ВС від 23.01.2019 року у справі № 355/385/17

Тлумачення статей 215 та 216 ЦК України свідчить, що учасники цивільних відносин не можуть на рівні того чи іншого договору здійснювати його кваліфікацію як недійсного (нікчемного чи оспорюваного), визначати правові наслідки нікчемності правочину. За домовленістю сторін можуть змінюватися тільки правові наслідки оспорюваного правочину.

Верховний
Суд

Договір як регулятор недійсності/наслідків недійсності

Постанова КЦС ВС від 27.10.2021 у справі № 346/6034/13-ц

Недійсність договору як приватно-правова категорія, покликана не допускати або присікати порушення цивільних прав та інтересів або ж їх відновлювати. Учасники цивільних відносин не можуть на рівні того чи іншого договору (в тому числі, й мирової угоди) здійснювати кваліфікацію певного договору як недійсного (нікчемного чи оспорюваного), визначати правові наслідки нікчемності правочину, домовлятися про застосування реституції. За домовленістю сторін можуть змінюватися тільки правові наслідки оспорюваного правочину. По своїй суті застосування конструкції недійсність акту та/або реституції не для захисту цивільних прав та інтересів є недопустимим.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!